

'Het geheugen vormt een requiem'

door Ezra de Haan

Aly Freije ging met haar laatste dichtbundel *De donkere kamer* niet alleen de uitdaging aan samen te werken met een fotograaf, maar ook om het licht te beschrijven. Wie vroeger ooit een doka, een donkere kamer had, weet zich het wonder nog te herinneren hoe chemische reacties beelden kunnen oproepen, contrasten laten zien, licht en donker waarmee momenten worden vastgelegd...

Licht en donker lijken ideale woorden om Freijes poëzie te omschrijven. Soms is ze lichtvoetig, dan weer zwaar als naderend onweer. Maar altijd is er het feest van de taal, nauwkeurig gekozen en exact geplaatste woorden die strofes vormen die alleen van de hand van Freije kunnen zijn. Want, terugkomend op het vastleggen van licht in woorden, wat te denken van woorden als *lichtvitrages* of *lichtvogel*. Pas wanneer je ze in de juiste context leest, begrijp je de schoonheid ervan. Freije schrijft poëzie waarvan je de regels koestert. Neem: 'Een vis leunt tegen het riet', een regel zo leuk, zo lief en wellicht zelfs juist... Of is speels een betere omschrijving? Heerlijk en grappig is 'Met bezwaarde vleugels/ sopt de engel de duinen in.' Een magisch wezen durven te omschrijven als een verzopen kat, daarvoor moet je bij Freije zijn. Vrijwel altijd neig je in een recensie tot het tonen van de pareltjes, haal je fragmenten uit een geheel en doe je het gedicht dus onrecht en dat is jammer. Want de gedichten zijn zorgvuldig geconstrueerd, zoals het hoort. Toch laat ik nog een fragment horen waarin het persoonlijke, het heelal en een vervallen dak briljant samenkomen.

ze treft een bouwval op haar pad
het dak ligt open
de Melkweg vergruist sterren
herinneringen flikkeren op
het meisje met beginnende borsten
met tweestrijd in haar ogen
een wilde klimroos die niet gesnoeid wil worden

Jaloersmakend goed geschreven en zo typerend voor Freije. Weinig dichters schreven zo intens over eenzaamheid, puberteit en de omringende natuur. Zo aards als de bundel gedichten vaak is, er komen engelen in voor, gevleugelde begeleiders met vaak zeer menselijke trekjes. De natuur en de teloorgang daarvan ontgaat de dichter ook niet. Ze ziet het zichtbare en onzichtbare. De brandende bossen, zwerfafval, oorlogsnieuws, een instortende gruttostand, permafrost dat zich opent, overlopende zeeën en vluchtende vogels... Als een fotograaf zoomt ze in, en dan weer uit.

Tussen de gedichten zijn er rustmomenten: de foto's van Annemarie van Buuren, momentopnamen die licht te pakken hebben genomen. Ze staan volledig op zichzelf, zijn allesbehalve een illustratie van de poëzie, maar vormen er een mooie eenheid mee. Dromerig komen ze over, vragen soms om interpretatie. Mogelijk is puur genieten nog het meest verstandige als je ze bekijkt.

Charles Baudelaire gebruikte het beeld van de albatros, net als Coleridge en Edgar Allan Poe, maar de toevoeging van Aly Freije aan dit rijtje van dichters is geenszins misplaatst. Ze geeft er een volledig nieuwe draai aan.

rouw is zwaar als een albatros
die moeizaam een hoge oeverwand beklimt
naar beneden springt om los te komen
geesten van verdrinkenen voert hij mee
hij stijgt op, zwenkt en zweeft behendig
op vergrendelde vleugels urenlang
slaapt en droomt op de thermiek
moet diep de laagte in voor angst
duikt op met vangst, maakt vaart
voor nieuwe herinneringsexercities

Let eens op het binnenrijm van angst en vangst, op de alliteratie van 'vergrendelde vleugels', op de originaliteit van de eerste regel, immers een metafoor waar je U tegen zegt. Het is een gedicht, zoals vele in deze bundel, dat een plek in alle op stapel staande bloemlezingen verdient.

De afdeling *Grond oefeningen* beviel mij nog het meest van *De donkere kamer*, mogelijk omdat dit wederom beschrijvingen zijn van het ontluikende meisje, een thema waarvan Aly Freije de meester is. Ze begint met: ‘Ze loopt door de houtwal van haar jeugd’, daarna duik je meteen in de angsten van vroeger. ‘als meisje wenste ze/ een eigen plek bij naderend/ onheil in het voorhuis/ de alarmroep van een roek/ indringers, een piemelman/ ze had een zaag’. Het gedicht eindigt net zo verrassend en eigenzinnig met: ‘ze kroop de woning in, / omarmde zichzelf/ tot het avondlicht door het bladerdak/ oranje rood over haar schouders stroomde/ ze vouwde fantasieën open’. Hier lezen we poëzie die ‘schoon’ is, volgens het Vlaamse begrip, hier toont zich een dichter die diep gaat en de taal eindelijk eens zijn werk laat doen. Ik word er stil van als ik dit soort gedichten lees.

Aly Freije beschrijft het schrijven van poëzie heel adequaat in een de laatste strofes van haar bundel. ‘Het zachte zoemen van de draaiende planeet/ waarop we steeds maar/ horizon zoeken/ tot onverbiddelijk/ een rand is bereikt.’ Freije gaat wat mij betreft voorbij de rand, daar is haar talent groot genoeg voor. Met *De donkere kamer* heeft ze heerlijke poëzie aan de Nederlandse literatuur toegevoegd.

Aly Freije, *De donkere kamer*, 2023

Uitgeverij In de Knipscheer, 48 blz., geïllustreerd met 14 zwartwit foto's,
€ 16,50

Ezra de Haan (pseudoniem van Peter de Rijk, 1957) debuteerde met de novelle *Vonk* (1996). In 1999 volgde *Kermis in de hel*, een korte roman. *Ik belde mijn muze* (2003) was zijn eerste dichtbundel. De tweede, *Scheren zonder spiegel*, kwam uit in 2011. Voor zijn in het Roemeens vertaalde poëzie ontving hij de *Premiul Național Tudor Arghezi*. *Zoeken naar Slory* (2014), een *road novel* die zich in Suriname afspeelt, is zijn meest recente roman. In 2019 verscheen zijn literaire reisverhalenbundel *De zwijguren*. Ezra de Haan schreef en schrijft recensies voor o.a. *Literatuurplein*, *Antilliaans Dagblad* en *Caraïbisch Uitzicht*.

